

Еще больший интерес вызывает перевод следующей строки: «То робостью, то ревностью томим»(т. е. мучился от испытываемого ощущения страха и боязни, чувства ревности). В переводе Е. Чуприна заметен отход от содержания ТО, выражение переводчиком своих мыслей: «І біль і радість разом відчував»– то, что чувствует человек, по его мнению, любящий безответно. И далее следует: «Так відчайдушно («хоробро, безрозсудно, сміливо»[3]), так *необережно*»(здесь: необдуманно), что также не соответствует оригиналу, содержит те смысловые элементы, которые не выражены в ТО.

В переводе С. Чернявского заметно стремление найти в своем языке соответствующие средства реализации тех выраженных в ТО значений. И несмотря на то, что в украинском языке нет знакового средства эквивалентного слову «робость», то значение, которое оно реализует, выражено в переводе: «*Боявся вас і потай ревнував*». Таким образом, не придерживаясь эквивалентности в форме, удалось достичь эквивалентности в значении.

Далее: «Я вас кохав так ніжно і так мрійно», – реализует то значение, которое в оригинале выражено высказыванием «Я вас любил так искренно, так нежно», хотя в переводе и отсутствует знаковое средство, эксплицирующее значение, которое реализуется словом «искренно».

Заключительная строка и в одном и другом тексте звучит одинаково: «Як дай вам бог, щоб інший вас кохав»и полностью соответствует по смыслу заключительной строке ТО – «Как дай вам бог любимой быть другим».

Теперь закономерным будет обратить внимание на степень выражения в одном и другом переводе того образного смысла, составляющего главную мысль стихотворения и реализующуюся посредством семантической соотнесенности 3 и 8 строк, осложненной в свою очередь последней.

И в одном и другом тексте также, как и в оригинале, соотносятся 3 и 8 строка, которые также являются формами повелительного наклонения, и 8 строка также, как и в ТП, осложнена в обоих текстах сравнительным оборотом «так... як». Следовательно, главная мысль ТО должна обнаруживаться в каждом из этих переводов. Но... Следуя этому, в переводе, выполненном Е. Чуприным, выходит, что женщину должен и «потурбувати»и «образити» (а не «опечалить», как задумано автором ТО) тот факт, что ТАК любить ее уже никто и никогда не будет. Это значит, что автором данного перевода не определена главная мысль стихотворения, он (переводчик) ориентировался на смысл, складываемый из буквальных значений слов, составляющих текст – ради покоя любимой женщины герой готов пожертвовать своими чувствами к ней; и представил ЭТУ тему через призму своего сознания, добавив не выраженные в ТО языковые понятия. В переводе же С. Чернявского вследствие реализации в нем всех тех значений, необходимых для выражения главной идеи произведения, находит отражение и та основная мысль, ради выражения которой и был написан конкретный текст (оригинал).

Сопоставительный анализ показал следующее:

1. В обоих текстах актуализируется понятие «страсть», не выраженное в оригинале, что усиливает степень восприятия читателем.

2. В случае если «утеряны»в процессе перевода те «ключевые», «опорные»слова, необходимые для понимания всего текста, основная мысль в переводе искажается, не соответствует выраженной в исходном тексте идее (пер. Е. Чуприна.). Если же в тексте перевода не актуализованы те смысловые элементы, которые не являются функционально значимыми, то это не оказывает влияния на выражение основного смысла (пер. С. Чернявского).

Выводы. Принимая за основу анализа функциональное тождество между оригиналом и переводом, и то, насколько точно выражены в тексте перевода те *ключевые* элементы, языковые понятия, необходимые для понимания главного, истинного смысла стихотворения, мы обнаружили, что перевод С. Чернявского функционально тождественен оригиналу. То есть соответствует оригиналу не только по смысловому содержанию, но и стилистически. А значит, способен так же воздействовать на читателя, на его сознание, апеллировать к тем же чувствам, эмоциям, вызывать те же ассоциации, что и ТО; в нем находят отражение те *ключевые* элементы оригинала, необходимые для выражения главного смысла. А это значит, что в арсенале номинативных средств языка перевода (украинский язык) были найдены такие средства, которые реализовали языковые понятия, выраженные в ТО средствами языка оригинала (русский язык). Перевод, выполненный Е. Чуприным, функционально не тождественен оригиналу: в нем не находят выражения те *ключевые* понятия, необходимые для разъяснения основной идеи текста, вследствие чего наблюдается искажение, интерпретация всего смысла исходного текста – все это дает основание отнести данный текст к «переспевам», «переложениям».

Литература

1. Гак В. Г. Сопоставительные исследования и переводческий анализ//Тетради переводчика. – Вып. 16. – М., 1979. – С. 11-21
2. Рудяков Н.А. Основы анализа художественного текста.– К.: Наукова думка., 1989.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови. – К.: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2001. – 1440 с.
4. Толковый словарь русского языка: 80000 слов и фразеологических выражений /Российская академия наук. Институт русского языка им. В. В. Виноградова. – 4-е изд., дополненное. – М.: Азбуковник, 1999. – 944 с.
5. Русско-украинский словарь.– К.: Изд-во АН УССР, 1956. – 804 с.

Масицька Т. Є.

ФУНКЦІОНАЛЬНІ ОЗНАКИ ЛОКАТИВНОЇ СИНТАКСЕМИ ПРОСТОРОВОЇ СЕМАНТИКИ (на матеріалі вибраної української прози та есеїстики кінця ХХ століття)

Постановка проблеми. У теоретичному мовознавстві активізувалося вивчення проблематики функціонального синтаксису, що стосується досліджень функціональних компонентів реченнєвої структури. Питання визначення мінімальних синтаксичних одиниць реченнєвої констукції, а також розгляд їх семантико-синтаксичного сполучувального обсягу належить до *актуальних* проблем функціонального синтаксису. В основі виділення досліджуваних одиниць лежить тип синтаксичного зв'язку (підрядний), основна увага приділяється

везти, ввозити, везти, вивезти, вивозити, відвезти, вивозити, відекспортувати, відекспортувати, відімпортувати, відімпортувати, відправити, відправляти, відтранспортувати, відтранспортувати, доекспортувати, доекспортувати, доімпортувати, доставити, доставляти, дотранспортувати, дотранспортувати, завезти, завозити, звезти, звозити, заекспортувати, заекспортувати, затранспортувати, за транспортувати, експортувати, імпортувати, навезти, навозити, надвезти, надвезити, назвезити, перевезти, перевозити, передоставити, передоставляти, реекспортувати, реекспортувати, реімпортувати, реімпортувати, переміщати, переміщувати, перетранспортувати, перетранспортувати, переправити, переправляти, повідвозити, повивозити, повозити, подоставляти, позавозити, позвозити, поекспортувати, поекспортувати, попереозити, потранспортувати, потранспортувати, привезти, привозити тощо [8]. Ці дієслівні предикати становлять ієрархічно верхню групу дієслівних предикатів щодо їх валентної спроможності. В українській мові кількість семивалентних предикатів незначна і представлена серед акціональних дієслів руху, що позначають орієнтоване щодо початкового і кінцевого пункту переміщення об'єкта, яке здійснює суб'єкт через якийсь шлях або простір, напр.: 1) початковий пункт руху: ... *натирання ... привіз* Потіфар з ліванського храму Амона (О. Кучерук, с. 275); *Пішов в екс кухню-кабінет, став на коліна перед образом, який привезли* з його «палестин», з церкви (Я. Павлюк, с. 427); *Це були селяни, котрі везли* з-за гір вино до міста, звідки Памва (Т. Прохасько, с. 541); 2) кінцевий пункт руху: *Веземо* до мене, каже Микола (О. Лишеза, с. 307); ... *погеює лісовою стежиною, везе* на собі бажаних розважитися на грище відьомське, не шабаш до рідної Водокачки (А. Щербатюк, с. 604); 3) шлях руху: ... *її (маму) привозять* (через річку) великим човном з того берега (Ю. Андрухович, с. 24).

За нашими спостереженнями іноді локативна синтаксема є лексично не виражена, напр.: – *А дядя Юра приніс* учора «Київський» (Є. Кононенко, с. 266); *Діти несли* торби з хлібом і пачки кукурудзяних паличок, єдині сільські ласощі (Г. Пагутяк, с. 472); *Я приніс* вам волю (К. Москалець, с. 367); *І «нокнув»* на конячину так звично, ніби все своє життя одне лиш те й робив, що купував та *перевозив* концертні піаніно (В. Кашка, с. 255); *Мені ж ... завозите* трьох китайок, гарних, як місячне сяйво (Я. Павлюк, с. 453). У цьому випадку значення локатива можливо відтворити за допомогою контексту, напр.: ... *дядько поїде* купувати ще одне піаніно (В. Кашка, с. 257) – ... *дядько поїде* купувати ще одне піаніно (в місто). Локатив є конститутивним компонентом речення, але його реалізація може бути потенційною.

У художньому тексті локативна синтаксема на позначення вихідного пункту руху функціонує із прийменниками: *від*, з (*зі*, *із*), *з-за*, *з-поза*, *з-понад*, *з-під*, *з-перед*, *з-посеред*, *з-поміж* (*з-помежи*), *з-межи* (*з-між*), *з-позад*, кінцевого пункту руху – із прийменниками: *в*, *у*, *до*, *всередину*, *назад*, *наперед*, *у бік*, *у напрямі*, *у напрямку*, шляху руху – із прийменниками: *вдовж*, *вздовж*, *мимо*, *по*, *поздовж*, *подовж*, *повздовж*, *поперек*, *уперек*. Найчастотнішим є живання локативної синтаксеми у функції шляху руху без прийменників

Локативна синтаксема просторової семантики функціонує у таких типах конструкцій: реченнева конструкція **С + П_д + Л₁ + Л₂ + Л₃**, (її складають чотиривалентні дієслівні предикати, які вимагають участі суб'єкта, об'єкта, адресата і локатива); реченнева конструкція **С + П_д + Ізп + Л₁ + Л₂ + Л₃** (її репрезентують суб'єкт, об'єкт, інструменталь і локатив); реченнева конструкція **С + П_д + О + Ад + Л₁ + Л₂ + Л₃** (її характеризують суб'єкт, об'єкт, адресат і локатив); реченнева конструкція **С + Д + О + Ад + Ізп + Л₁ + Л₂ + Л₃** (її утворюють семивалентні дієслівні предикати, які валентно сполучаються із суб'єктом, об'єктом, адресатом, інструментом і локативом) [6, с. 57-58]. Реченневі типи представляють властивості, які притаманні конкретному типу речення як одиниці мови: його структурну схему і значення, семантичне значення кожного компонента, лівобічне і правобічне розташування компонентів, синтаксичні відношення між ними. Локативна синтаксема виражається правобічними відмінками, зокрема: місцевим відмінком (домінуюче значення), орудним, знахідним, родовим і давальними відмінками. Статичну локалізацію передають місцевий і орудний відмінки, а динамічну – знахідний, давальний і родовий. Ці відмінки є основним засобом реалізації локатива.

Висновки. Локативна синтаксема просторової семантики сполучається з дієслівними предикатами із семантикою переміщення суб'єкта, що формують наступні групи: 1) опорний предикат «іти»; 2) опорні предикати «іхати», «летіти», «плисти»; 3) опорний предикат «носити»; 4) опорний предикат «везти». У сполученні з дієслівними предикатами кожної групи локативна синтаксема знає диференціації на початковий пункт руху, кінцевий пункт руху, шлях руху. У досліджуваних оповіданнях особливості локативної синтаксеми, яка функціонує у реченнях із п'ятивалентними, шестивалентними і семивалентними предикатами полягають у тому, що вона у більшості реченневих конструкцій позначає просторову семантику.

Література

- Андерш Й. Ф. Типологія простих дієслівних речень у чеській мові в зіставленні з українською. – К.: Наук. думка, 1987. – 191 с.
- Вихованець І. Р. Нариси з функціонального синтаксису української мови. – К.: Наук. думка, 1992. – 224 с.
- Вихованець І. Р. Граматика української мови. Синтаксис. – К.: Либідь, 1993. – 368 с.
- Гак В. Г. Теоретическая грамматика французского языка. – М.: Добросвет.: 2000. – 832с.
- Загнітко А. П. Теоретична граматики української мови: Синтаксис: монографія. – Донецьк, 2001. – 662 с.
- Масицька Т. Є. Реченневі конструкції з локативними субстанціальними компонентами // Ученые записки Таврического национального университета им.В.И.Вернадского. – Серия «Филология» Т. 19(58). – №3. – С.56-59.
- Сенів М. Засоби вираження локативності у класичних мовах //Лінгвістичні студії: Вип.4.– 3б. наук.праць. – Донецьк: ДонДУ, 1998. – С.12-23.
- Словник української мови: В 11-ти томах. – К.: Наук. думка, 1970-1980.
- Сологуб Н. М. Синтаксична варіантність прийменниково-відмінкових конструкцій місцевого відмінка // Синтаксис словосполучення і простого речення. – К.: Наук. думка, 1975. – С. 115-120.
- Степаненко Н. Локативні дієслівно-іменні конструкції з прийменниками напереріз, наперед і в українській мові і їх відповідники в російській мові // Проблеми граматики, фонетики, лінгводидактики. – Полтава, 2001. – С.46-49.
- Тимченко Є. К. Локатив в українській мові: З Укр.. Складні. – К. Вид-во Укр. Ан., 1925. – 71 с.
- Українська мова. Енциклопедія. – К.: Укр. енцикл., 2000. – 752 с.

Джерела дослідження

- Приватна колекція: Вибрана українська проза та есеїстика кінця ХХ століття / Упоряд., вступне слово, бібліограф. відомості та приміт. В. Габора. – Львів: ЛА «Піраміда», 2002. – 628 с.
- Словник української мови: В 11-ти томах. – К.: Наук. думка, 1970–1980.